

زبان فارسی در گذر زمان

(مجموعه مقالات)

شاهین اوری

مهرداد نغزگوی سن

تجرب

تهران ۱۳۹۵

- سرشناسه: داوری، شادی، ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدیدآور: زبان فارسی در گذر زمان (مجموعه مقالات) / شادی داوری، مهرداد نغزگوی کهن.
مشخصات نشر: تهران: کتاب بهار، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۵، ۱۹۱.
فرویت: زبان فارسی و زبان‌شناسی ایرانی: ۵.
شابک: کتاب بهار: ۱۰.
وضعیت فهرست‌نویسی: 978-600-95409-9-0: ۱۵۰۰۰۰ ریال.
موضوع: فیبا
موضوع: فارسی - دستور - مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع: Persian language - Gramer - Addresses, esays, lectures
موضوع: فارسی - مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع: Persian language - Addresses, esays, lectures
موضوع: نغزگوی کهن، مهرداد، ۱۳۴۶-
موضوع: رده‌بندی کنکوره: PIR ۳۶۸۸/۳۲۱۳۹۵
موضوع: رده‌بندی دیویر: ۴
موضوع: شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۳۶۰۴۹۳

کتاب

شادی داوری

مهرداد نغزگوی کهن

زبان فارسی در گذر زمان (مجموعه مقالات)

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰

حروف چینی و صفحه‌آرایی: دریاچه کتاب (نظم خوش‌رحمت)

طراحی جلد: پاشا دارابی

چاپ و صحافی: پردیس دانش

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ و مخصوص کتاب بهار است

مراکز فروش: کتاب فروشی توس (۶۶۴۶۱۰۰۷)، کتاب‌سرای افتخارزاده (۶۶۹۵۵۸۹۵)

نشر چاپار (۸۸۸۹۹۶۸۰)

کتاب بهار (۰۹۱۲۱۲۲۶۰۰۸)

ketabebaharpub94@gmail.com

فهرست

مقدمه	۱۳۰
همگردشادگی	۹
شبه‌وندشادگی	۱۴
ز ارده تا آینده: دستوری‌شادگی «زمان آینده» فارسی	۳۰
دستوری‌شادگی: فعال ارتقایی در زبان فارسی	۵۱
مباحث غیبی در زبان فارسی	۵۹
نمود تکمیلی در زبان فارسی	۷۵
نمود دستوری و تصویرگونگی در زبان فارسی	۹۸
تبیین ترتیب کلمه در زبان فارسی: معیار دستوری‌شادگی	۱۱۶
ز «جبار» تا «غین»: تکوین و تحول معنایی وجهی «باید» بر اساس فرایند معین‌شادگی	۱۳۲
منابع	۱۶۳

کتابی که پیش روی شماست، جلد دوم از مجموعه مباحثی است که به جهت ویژگی تحولات دستوری صورت گرفته در فارسی نو و با نگاهی همه‌زمانی به رشته تحریر درآمده است. بدین منظور، نگارندگان کوشیده‌اند تا رونق‌های تکوین، تغییر، تثبیت و حتی زوال برخی از صورت‌های دستوری و یا ویژگی‌هایی در ترتیب واژه در فارسی را از دوره باستان تا دوره نو به‌دقت توصیف نموده و در قالب نمودارها، محورهای تحول سازه‌های دستوری به تصویر کشند. انگاره‌ای که تمام تحولات مورد بحث در این بخش‌های این مختصر بر اساس آن به انجام رسیده‌اند. انگاره «دستوری‌شدگی» است، بر اساس این انگاره، کلیه صورت‌های دستوری از منابع واژگانی و یا منابع کمتر دستوری زبان یا به عرصه وسیع‌تر ادراک‌شده دستوری‌شدگی، در عین حال، به مجموعه فرایندهایی اطلاق می‌شود که در طول زمان، دست‌انگار تحولات زبانی در راستای تکوین عناصر دستوری هستند. یکی از دغدغه‌های محققان دستوری‌شدگی در مطالعات اخیر، این حوزه، تبیین انگیزه‌های شناختی است که به پیدایش مرئوس‌های نحوی و دستوری یک زبان می‌انجامد. بنابراین، دستوری‌شدگی را می‌توان انگاره‌ای عقلی قلمداد نمود که میان مطالعات تاریخی و مطالعات شناختی زبان، ارتباطی منطقی برقرار می‌کند. به عبارتی دیگر، بسیاری از روندهای تغییرات جهانی زبان را می‌توان از منظر عوسمی شناختی از قبل نگرهای مقوله‌سازی، سرمون‌سازی، فرایندهای استعاره و مجاز شناختی و جز آن تبیین نمود که در حوزه شناخت انسان‌ها مشترک‌اند. محققان دستوری‌شدگی امروز دیگر تنها به دنبال کشف زنجیره‌های دستوری‌شدگی و مراحل پیوسته تحولات ساخت‌های زبانی نیستند بلکه بیشتر می‌کوشند تا انگیزه‌های دخیل در پیدایش این تغییرات را شناسایی و طبقه‌بندی نمایند. این بدین معنی است که در اندیشه زبان‌شناسان امروز، به تصویر کشیدن صورت ظاهری تغییرات زبانی، همچون زبان‌شناسان دهه‌های پیش، غایت پژوهش‌های زبانی نیست. بلکه ارائه استدلال

برای جریبی حدوث تحولات و معرفی انگیزه‌های زیربنایی تغییرات که ریشه در معماری شناختی نوع بشر دارند، گامی مهم در جهت شناخت هر چه بیشتر فرایندهای شناختی انسان به حساب می‌آیند. با این اندیشه، مجموعه مختصر حاضر بر آن بوده است تا در کنار معرفی روندهای پیدایش برخی از عناصر دستوری در فارسی، نیروهای شناختی دست‌اندرکار این روندهای پیدایش را به دقت مورد واکاوی قرار دهد و فرایند تکوین مؤلفه‌های دستور فارسی را از رهگذر انگاره شناختی دستوری‌شدگی تبیین نماید. بدین منظور نه مقاله به رشته تحریر درآمده است. مقالات مزبور که همگی پیش از این در مجلات علمی - پژوهشی و نیز مجموعه مقالات همایش‌های گوناگون به چاپ رسیده‌اند، در این مجموعه مورد بازبینی قرار گرفته‌اند. از آن‌جا که مقالات در زمان‌های مختلف تهیه و چاپ شده‌اند و نیز از آن‌جا که هر مقاله بنا به تعریف، سندی مستقل قلمداد می‌گردد، ممکن است برخی از مطالب خصوصاً در حوزه تعاریف واژگان و انگاره نظری به کرات مطرح شده باشد که در اینجا بابت تکراری بودن مطالب از خواننده فرهیخته پوزش می‌طلبیم.

صمنا، مقالات اوایل پنجاه سال مشترک مؤلفان و سایر مقالات از شادی دوری است. در اینجا بر خود لازم می‌دانیم از جناب آقای مهندس احمد خندان، مدیر محترم انتشارات کتاب بهار، که چاپ این کتاب را به عهده گرفتند، سپاسگزارانه تشکر نماییم. سرانجام اینکه کتاب حاضر را به استاد دانشمند جناب آقای دکتر یدالله زهرا تقدیم می‌نماییم که همواره در طول زندگی پربار خود دغدغه زبان فارسی را داشته‌اند. روشن است که مسئولیت تمامی لغزش‌ها و کاستی‌های این کتاب بر عهده مؤلفان است.

شادی دوری

مهرداد نرگویی کهن

مرداد ۱۳۹۵